

Zgrada
IZGUBLJENIH
SNOVA

ALA AL ASVANI

Prevela s engleskog
Milica Vilotić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2009.

Izrazi zahvalnosti

Ovaj roman ne bi ugledao svetlost dana da nije bilo pomoći mojih brojnih prijatelja, među kojima prvo moram spomenuti svog učitelja i prijatelja Ala el Diba, zaslužnog za sve što sam postigao na književnom planu. Moram da se zahvalim još i Gamalu al Gitaniju, koji je imao hrabrosti da se odvaži na objavljivanje mog romana u „Akbar al adabu“ i doktoru Galalu Aminu koji je roman prihvatio s oduševljenjem i preporučio ga izdavačima. Takođe, ne mogu zaboraviti ni ljubaznost Bilala Fadla, Kalida el Sirganija, Ragiba Hasana, Mikavija Saida, Mahmuda al Vardanija i Muhameda Ibrahima Mabruka, te im se svima od srca zahvaljujem.

Predgovor

1

Godine 1995. završio sam rukopis svog prvog romana pod nazivom *Avrak Isam Abd al Ati* (Spisi Isama Abdela Atija)*. Glavni junak romana je deprimirani, mladi intelektualac zabrinut zbog samovo-lje, korumpiranosti i licemerja u egipatskom društvu, koje dovodi u kontrast sa ispraznim hvalisanjem vladinih medija o uzvišeno-sti Egipćana i njihove drevne civilizacije. Roman, koji je napisan u prvom licu, počinje junakovom satiričnom opaskom na račun poznate izreke nacionalističkog lidera Mustafe Kamila: „Da nisam Egipćanin, želeo bih to da budem.“ Da budem iskren, dok sam pi-sao roman, nije mi bilo ni na kraj pameti da će mi on prouzroko-vati probleme. Odneo sam rukopis u Glavnu egipatsku izdavačku organizaciju (GEIO) potpuno uveren da će privući pažnju nadlež-nih, možda čak naići i na njihov srdačan prijem (jer je moj roman, po mišljenju onih koji su ga pročitali u rukopisu, bolji od mnogih koje je ta organizacija objavila). Međutim, u imponantnoj zgradi

* *Avrak Isam Abd el Ati* (Spisi Isama Abdela Atija), roman sa kojim su kasnije zajedno objavljene i neke od mojih kratkih priča, uz zbirku kratkih priča koja se u daljem tekstu pominje pod nazivom *Džamijat muntaziri el zaim* (Red pravovernih) objavila je Izdavačka kuća Američkog univerziteta u Kairu 2008. godine kao jedinstveno izdanje u engleskom prevodu, pod naslovom *Prijateljska vatra* (prvopomenuta knjiga je objavljena pod nazivom „Onaj koji se približio i video“).

organizacije na Kornišu korumpirana kulturna elita Egipta zadala mi je prvi od mnogih udaraca. Ispostavilo se da je praksa GEIO podela autora na tri kategorije. U prvu spadaju poznati pisci čija se dela objavljuju odmah po predaji rukopisa. U drugu kategoriju svrstavaju se oni koje je preporučila neka važna ličnost, pa se njihova dela takođe objavljuju u zavisnosti od stepena uticaja osobe koja ih je preporučila i to bez obzira na kvalitet dela ili talenat autora. Treću kategoriju, u koju spada najviše autora, čine nepoznati pisci – oni za koje niko nije čuo i koji nemaju preporuke. Oni moraju da predaju svoje rukopise čitalačkim odborima. Ono što je zapravo čudno jeste činjenica da čitalačke odbore ne čine profesori književnosti, književni kritičari, ljudi od pera, već obični radnici organizacije – činovnici iz njenih raznih odseka, poput računovodstvenog ili pravnog odeljenja. Naime, njihovi šefovi želeli su da ih nagrade, pa su ih postavljali na mesto članova odbora obezbeđujući im tako dodatnu zaradu. Drugim rečima, o tome da li vaš roman zaslužuje da bude objavljen ili ne, odlučuju radnici iz odeljenja za finansije ili radnička prava. U stvarnosti, administracija organizacije nije obraćala naročitu pažnju na izveštaje čitalačkih odbora, pošto su autori čija su dela njima prosleđivana bili anonimusi koji nisu imali veze sa državnim zvaničnicima. Tako su članovi odbora „učili kako se brije na glavama siročića“, kako glasi poznata arapska poslovice.

Možda ću jednoga dana biti u mogućnosti da u neki od svojih romana ubacim sledeću apsurdnu scenu: sedim ispred radnika koji predstavlja čitalački odbor. Moj roman se nalazi ispred njega na stolu i on ga prelistava. Iznenada mi reče:

„Ja ovu knjigu nikako ne mogu da objavim.“

„Zašto?“

„Zato što u njoj vređate Egipat.“

„To nije tačno.“

„Ismevate našeg lidera Mustafu Kamila.“

„Ne ismevam ga. Ja volim i poštujem Mustafu Kamila. Ismeva ga Isam Abdel Ati, junak romana.“

„Zar želite da poverujem u to da se ne slažete sa onim što ste izjavili i pored toga što ste to lično vi napisali?“

Počeo sam uvaženom članu čitalačkog odbora da prepričavam ono što se uči još u srednjoj školi – lekciju o razlici između novinskog članka i priče, i da mu objašnjavam kako se u novinskom članku iznosi mišljenje autora, dok je priča književno delo zasnovano na fikciji, u kome postoji više likova čije mišljenje ne mora obavezno da odražava autorovo.

Službenik na ovo nije ništa rekao. Ponesen entuzijazmom zbog svog slučaja, rekao sam mu: „Po vašoj logici stvari, ako pisac piše o lopovima, onda je i sam lopov, a ako u romanu opisuje lik špijuna, onda je i sam državni izdajnik. Takav način razmišljanja ruši suštinske principe na kojima se zasniva književnost.“

Službenik je još malo počutao. Nakon toga na licu mu se pojavio prepredeni osmeh, pa je rekao: „Znači, ne slažete se sa onim što vaš lik misli o Egiptu?“

„Uopšte se ne slažem sa tim.“

„Jeste li sigurni?“

„Naravno da sam siguran.“

„Da li biste bili spremni da to i pismeno demantujete?“

„Da to demantujem?“

„Da. Pristaću na objavljivanje vašeg romana ukoliko svojeručno napišete demanti u kome osuđujete ono što glavni junak romana govori o Egiptu i Egipćanima.“

„U redu.“

Radnik mi je dao papir i hemijsku olovku, pa sam pod naslovom „Demanti“ napisao sledeće: „Ja, autor ovoga romana, izjavljujem da se nipošto ne slažem sa mišljenjem koje zastupa glavni junak Isam Abdel Ati. Štaviše, u suštini je suprotnosti sa mojim mišljenjem o Egiptu i njegovom narodu.“ Zatim sam po svojoj volji dodao: „Želeo bih da izjavim da je glavni junak ovoga romana luda i psihički neuravnotežena osoba i da na kraju dobija ono što je i zaslužio.“

Ovaj demanti pišem na zahtev čitalačkog odbora Glavne egipatske izdavačke organizacije.“

Radnik je pažljivo pročitao demanti, zadovoljno uzdahnio i potom je napisao dopuštenje da se roman objavi, obećavši mi da će to biti u veoma bliskoj budućnosti.

2

Zašto sam pristao da napišem taj apsurdni demanti? Zato što sam želeo da objavim svoj prvi roman i zato što sam mislio da će on izazvati skandal kojim će se razotkriti vladavina korupcije i neznanja u Glavnoj egipatskoj izdavačkoj organizaciji. To je bio razlog zbog kojeg sam dopisao da demanti pišem na zahtev same organizacije. Od toga incidenta prošlo je nekoliko nedelja i ja sam ponovo otišao u organizaciju da se raspitam šta se dešava sa mojim romanom. Tamo sam pronašao novog službenika. Kada sam mu ispričao dogovor koji sam postigao sa činovnikom kada sam bio prošli put u odboru, službenik je izvukao fasciklu sa mojim rukopisom (u međuvremenu je niko nije ni vadio iz fioke u kojoj je stajala). Čim je otvorio fasciklu i pročitao demanti, na licu mu se pojavio uspaničen izraz. Postavio mi je nekoliko pitanja, i kada sam mu ispričao čitav sled događaja, rekao je: „Ne. To nema nikakvog smisla.“

Potom je preda mnom iscepao demanti i tiho mi rekao: „Slušajte. Objavićemo vam roman ako iz njega izbacite početna poglavlja. Šta kažete na to?“

Naravno, zgrabio sam rukopis sa njegovog stola i napustio sam zgradu. Nikada više nisam otišao tamo. Bio sam izuzetno depimiran, ali pribrao sam se nakon izvesnog vremena i odlučio da roman objavim o sopstvenom trošku. Pošto sam negde u to vreme završio i jednu zbirku kratkih priča, sabrao sam i priče i roman u

jednu knjigu, koja je nosila naslov *Aladi ktaraba va râ* („Onaj koji se približio i video“); odštampao sam samo tri stotine primeraka knjige i razdelio ih kritičarima i prijateljima. Knjiga je naišla na zavidujuće topao prijem, i mnogi od kritičara su je pohvalili. To me je na izvesno vreme stavilo u čudnu situaciju – postao sam pisac bez čitalaca. Kritičari su u novinama hvalili moju knjigu, ali nijedna osoba koja bi pročitala pomenute članke i pošla da kupi knjigu, ne bi mogla da je pronađe. Nekoliko godina kasnije, pojavio se tračak nade u vidu privatnog izdavača koji se zainteresovao za knjigu i sa kojim sam potpisao ugovor. Međutim, i dalje me je pratila loša sreća: ispostavilo se da je izdavač u teškim finansijskim problemima i da je proglašen krivim za puštanje u promet čekova bez pokrića, što je dovelo do toga da zatvori izdavačku kuću i pobegne iz zemlje. Tokom svega toga, čitavo izdanje mojih knjiga se zagubilo i to u narednih desetak godina, nakon čega je igrom slučaja ponovo otkriveno. Tako sam ostao ono što sam i ranije bio, pisac bez čitalačke publike. Godine 1997. završio sam novu zbirku kratkih priča, pod nazivom *Džamijat muntaziri al-zaim* („Red pravovernih“) koju sam radi izdavanja predao u jednu od ekspozitura glavne organizacije Palate kulture*. Iskreno govoreći, ovoga puta bio sam pun optimizma, jer je tamo za izdavaštvo bio zadužen jedan poznati pisac. Rekao sam sebi da ću ovoga puta morati da pregovaram sa piscem kratkih priča i romana koji se odlično razume u književnost, a ne sa nekim neobrazovanim službenikom. Uz to, povećao se broj mojih pristalica iz redova književnika i književnih kritičara, a neki od njih stupili su u kontakt sa pomenutim čovekom sa molbom da bude blagonaklon prema mojoj zbirci. On ih je uverio da se i njemu dopada ono što sam napisao. Zbog svega toga, dakle, bio sam ubeđen da je izdavanje moje knjige zagarantovano, pa sam bio neverovatno srećan što ću konačno uspeti da izdam svoja dela koja će naći put do šire publike. Na dan koji nikada neću zaboraviti, jer se poklopio sa mojim rođendanom, dvadeset šestog maja, pozvao

* Najveća organizacija za promociju kulture u Egiptu (prim. prev.)

sam telefonom pisca koji je bio zadužen za izdavanje knjiga u Palatama kulture i pitao ga šta se dešava sa mojom novom zbirkom. Zapanjio sam se kada sam ga čuo kako izgovara: „Žao mi je. Vaša zbirka neće biti objavljena.“

„Zašto?“

„Čitalački odbor je jednoglasno odbio da se ona objavi.“

„Ko su članovi tog čitalačkog odbora?“

„To je tajni odbor i ja ni pod kojim uslovima ne smem otkriti imena njegovih članova.“

„Zar ne postoji nikakav izveštaj u kome se navode razlozi zbog kojih je odbor odbacio moju knjigu?“

„Mi nemamo običaj da pišemo izveštaje.“

„Zar pisci nemaju pravo da znaju iz kog razloga odbijate objavljivanje njihovih dela?“

„Nemaju. Što se nas tiče, oni nemaju to pravo.“

„Gospodine, vi ste na čelu jedne od institucija koje vlada finansira novcem egipatskih poreskih obveznika, i ja imam pravo da znam zašto odbijate da objavite moja dela.“

„Slušaj. Nikada neću objaviti ni jednu jedinu reč koju napišeš i nemam nameru da ti podnosim nikakve izveštaje. Mogu da radim ono što mi se prohte, prijatelju. Nikada neću objaviti tvoje knjige, a ti samo izvoli, pa radi šta god hoćeš.“

Tada mi je drsko zalupio slušalicu. Do danas se sećam zaprepašćenja i poniženja koje sam osetio te noći. Situaciju je još više pogoršalo to što mi je porodica pripremila malu proslavu povodom rođendana. Sedeli smo tako okupljeni u sumornom raspoloženju izazvanom poniženjem koje sam upravo pretrpeo, a kada su me upitali šta mi se desilo, imao sam mentalnih poteškoća da im to objasnim. Nekoliko dana kasnije udružio sam svoje finansije sa sredstvima nekolicine dragih prijatelja (među kojima moram pomenuti Muhameda el Kadusija, Usamu Urabija i doktora Fahmija el Salama), i zajedno smo pokrenuli nezavisnu izdavačku kuću. Odlučili smo da moja knjiga bude prva koju ćemo izdati. Tako se ponovila

ista situacija: objavljena je zbirka „Red pravovernih“, koja je, poput mojih ranijih dela, bila nedostupna čitalačkoj publici. Odštampani smo petsto primeraka knjige, podelio sam ih kritičarima, a oni su je hvalili kao i obično. Ali, bez obzira na to, ostao sam isto ono što sam i ranije bio – pisac bez čitalaca. Ovoga puta, razlika je bila u tome što me je sve ovo sada duboko potreslo. Iznenada sam shvatio da u mislima pretresam sve što se zbilo otkad sam se upustio u svoju književnu avanturu. Zapitao sam se šta sam dobio od toga što se bavim književnošću. Odbio sam da ostanem u Sjedinjenim Američkim Državama nakon što sam završio studije medicine u Čikagu, na univerzitetu države Illinois. Odbio sam finansijski atraktivne ponude za posao u zalivskim bolnicama. Sve sam to učinio da bih se bavio književnošću. A šta sam zauzvrat od nje dobio sem problema, tuge i poniženja? Da li bi službenik organizacije Palata kulture smeo onako da me uvredi i da sam mu se predstavio kao lekar? Ponašao se prema meni onako kako se ponašao jer se, po njegovom mišljenju, ne razlikujem od gomile autora koji ga preklinju da im objavi knjige, iz čega je zaključio da sa mnom može da postupa kako mu se prohte. (Kasnije sam saznao da čitalački odbori uopšte ne postoje kako tajni, tako ni javni. Službenik je odobravao i odbijao objavljivanje književnih dela po sopstvenom hiru.) I još nešto: u čemu je svrha sveg truda koji sam uložio u pisanje ako na kraju ne mogu ni da izdam sopstvena dela? Zar i ja, poput svih pisaca, ne pišem knjige zato da bi ih neko čitao? Gde su moji čitaoci? Bio sam užasno deprimiran i seo sam sa svojom ženom Iman Tajmur da porazgovaramo o tome šta da učinim. Uz njenu pomoć, doneo sam jedan zaključak i jednu odluku. Zaključak je glasio da će vrata književnosti za mene ostati zatvorena. U Egiptu nikada neću dobiti ono što želim od književnosti. Zajedno smo odlučili da emigriramo u neku državu u kojoj će nam život biti lakši, prilike koje se pružaju vredne truda, gde će se izdavači prema ljudima odnositi humano i sa više poštovanja. Za tu svrhu odabrali smo Novi Zeland. Zašto baš Novi Zeland? Možda stoga što je on veoma daleko i što sam toliko bio

očajan da sam želeo da pobegnem što je moguće dalje od Egipta. Počeo sam ozbiljno da proučavam zakone o imigraciji na Novi Zeland i popunio sam imigracioni zahtev. Međutim, nekoliko dana kasnije rekao sam svojoj ženi: „Imam ideju za novi roman. Želim da ga napišem pre nego što emigriramo.“

„Zar to ne znači da ćemo morati da odložimo svoj odlazak u Novi Zeland?“, upitala je.

„Imigraciona procedura traje godinu-dve“, rekao sam joj, „a dole ću završiti roman. Štampaću ga kao i ranija svoja dela – u ograničenom tiražu koji ću razdeliti kritičarima. Posle toga možemo da odemo.“

Moja žena se složila sa tom idejom. Započeo sam rad na romanu koji je trebalo da bude poslednje što ću napisati pre konačnog napuštanja Egipta. Naslov romana je glasio *Imarat Jakubjan (Jakubijanova zgrada)**.

3

Zgrada izgubljenih snova pripada žanru poznatom kao „roman mesta“. U takvom romanu glavni protagonist je mesto na kome se radnja odvija, a važnost likova u romanu određuje se posredstvom njihove veze sa datim mestom. Brojni svetski poznati pisci koristili su se ovim pristupom – Englezi Čarls Dikens i Lorens Darel, Francuz Onore de Balzak, Jugosloven Ivo Andrić, Nagib Mahfuz i drugi.

Jakubijanova zgrada zaista postoji u centru Kaira. Moj otac Abas al Asvani, koji je bio veoma poznat pisac i advokat, imao je kancelariju u Jakubijanovoj zgradi gde sam često odlazio kao dečak. Kada mi je otac umro, nasledio sam stan u kome se nalazila kancelarija. Adaptirao sam ga u stomatološku ambulantu i godinama sam tu

* U ovom izdanju, knjiga je nazvana *Zgrada izgubljenih snova*

radio, tako da sam izgradio odnos sa Jakubijanovom zgradom. Ipak, u romanu sam upotrebio samo ime postojeće građevine. Sve ostalo u njemu savršeni je plod mašte. I događaji i likovi su izmišljeni. Mesta koja opisujem u romanu ne postoje izvan mog uma. Čak se i datum izgradnje zgrade, ime njenog vlasnika i broj spratova ne podudaraju sa realnim činjenicama. Tako Jakubijanova zgrada iz romana nema nikakve veze sa postojećom, izuzev što nosi njeno ime.

Kako mi je pala na pamet ideja da napišem ovaj roman? S tim u vezi, sećam se dva događaja.

Jednoga dana šetao sam se po Garden sitiju, delu Kaira u kome živim, i naišao sam na čudan prizor u jednoj od njegovih ulica. Američka ambasada je rušila jednu staru kuću da bi iskoristila dobijeni prostor za svoj parking. Ispostavilo se da su kuću rušili pomoću neke moderne metode koju nikada ranije nisam video. Bila je isečena po dužini, kao kada se nožem odseče pljosnata kriška sira. Tako sam postao svedok neobične scene. Sa kuće su bili uklonjeni spoljašnji zidovi, pa se lepo mogla videti unutrašnjost soba. Stanari nisu poneli sve sa sobom pri odlasku. Ostavili su u kući stvari koje su smatrali nevažnim, poput starih peškira i otrcanih dečjih igraćaka. Dugo sam stajao na tom mestu i posmatrao zgradu. Razmišljao sam o bezbrojnim prizorima ljudskog života kojima su te sobe prisustvovala – rođenju deteta, poslednjim časovima bolesnog starca, prvim, smetenim trenucima sreće i stida tek venčanog para, prizoru srednjoškolca koji obnavlja lekcije i voli devojkicu iz susedstva bacajući joj smetene stidljive ljubavne poruke na balkon, gorkim, obeshrabrujućim trenucima koji prethode razvodu braka; o neograničenim mogućnostima raznih životnih priča o kojima je ta kuća mogla da svedoči. Gledajući taj čudni prizor rasečene kuće, prvi put pala mi je na pamet ideja da napišem roman o imaginarnoj istoriji neke zgrade.

Drugi od dva događaja može se sažeti ovako: početkom devedesetih zatrebala mi je veća ambulanta u centru grada. Obratio sam se agentu za prodaju nekretnina, kao što je i red. Sastajali smo se

svakoga dana, davao bih mu malu sumu novca za troškove, a onda bismo kretali u obilazak. Od prvoga dana osetio sam da sam nabasao na nešto zaista vredno. Video sam naličje centra: krovove stambenih zgrada prepune sirotinje – uličnih prodavaca, marginalaca, ponekad i kriminalaca; ljude u poznijim godinama koji su odbili da odu iz Egipta i ostali da žive u svojim prostranim ali krajnje zapuštenim stanovima, čekajući smrt s mirnoćom svojstvenom slonovima; zgrade izgrađene u veličanstvenim arhitektonskim stilovima koje su mogle da pariraju najslavnijim građevinama Pariza i Rima pretvorene u smetlišta i pribežišta uličnih prodavaca. Sećam se da sam bio toliko uzbuđen svojim otkrićem centra da sam sa agentom nastavio redovno da obilazim zgrade i posmatram ljude, sve dok nisam sasvim zaboravio na ambulantu koju sam zapravo i tražio. Ali, eto ironije – s vremenom, agent za prodaju nekretnina počeo je da sumnja u moje namere, pa je jednog dana odbio da pođe sa mnom. Odgurnuo je u stranu moju ruku sa novcem koji sam mu nudio i rekao mi grubo: „Slušajte, radim ovaj posao već četrdeset godina. Mogu jednim pogledom da procenim klijenta. Vama ne treba nikakva ambulanta, niti išta slično tome. Idite svojim putem i nemojte više da mi dosađujete.“

I pored toga, ovo iskustvo navelo me je na jednu važnu pomisao: u čemu leži tajna značaja centra? Zašto se on razlikuje od ostalih delova Kaira? Jer, centar Kaira nije samo rezidencijalni ili komercijalni centar grada; on je mnogo više od toga. On je predstavnik jedne čitave epohe, epohe u kojoj se Egipat odlikovao tolerancijom i nepojmljivim kapacitetom da u sebe primi ljude različitih nacionalnosti, kultura i religija. Muslimani, hrišćani i Jevreji, Jermeni, Grci i Italijani – svi su oni vekovima živeli u Egiptu i smatrali ga svojim istinskim domom. Centar Kaira je nekada bio simbol otelovljenja ogromne sposobnosti Egipta da apsorbuje različite kulture i da od njih stvori jedinstvenu naciju. Po mom mišljenju, centar Kaira je, sem toga, bio i simbol egipatskog projekta modernizacije države, koji je trajao od vladavine Muhameda Alija do smrti Gamala

Abdela Nasera 1970. godine. Njegova propast, po okončanju tog projekta, bila je neminovna jer mu je važnost sve više opadala otkada su zbrisani ideali koje je reprezentovao. Kultura koegzistencije je nestala i Egipat je početkom osamdesetih godina potpao pod pritisak vehabijsko-salafijskog načina razmišljanja, pred kojim se povuklo njegovo otvoreno, umereno tumačenje islama. Projekat modernizacije društva bio je okončan i država je prestala da zasniva privredu na radu i proizvodnji, prebacivši težište na trgovinu i turizam, što se završilo prodajom imovine egipatskog naroda po ništavnim cenama svakome ko je imao dovoljno novca da plati proviziju. Izmenila se i struktura egipatske elite; izrodila se klasa bogataša-skorojevića koji uopšte nisu shvatali značaj centra Kaira, niti im se taj deo grada dopadao. Za sebe su sagradili nove kuće u skladu sa sopstvenim ukusom i afinitetima. Centar Kaira je, po mom mišljenju, simbol svega onoga što je Egipat izgubio – modernizacije, nacionalnog plana, koegzistencije, tolerancije i otvorenog tumačenja religije.

4

Moguće je da su moje frustracije, nemogućnost da objavim knjige i odluka da emigriram, doprineli mojoj odlučnosti da dovršim ovaj roman. Štaviše, tokom leta 1998. godine uložio sam neverovatne napore da postignem zacrtani cilj. Svoja zaduženja u privatnoj ambulanti odrađivao bih za tri radna dana, što znači da sam, praktično, radio po dvanaest sati dnevno bez odmora. Nakon toga putovao bih u Aleksandriju na tri dana kako bih bio sasvim sam. Dugo bih sedeo u samoći, neprestano pokušavajući da uđem u svet romana. Na desetine puta pisao sam koncept za roman i isto toliko puta pokušavao da počnem da ga pišem, ali nikako nisam uspevao. Uopšte

nisam bio zadovoljan onim što bih napisao. Cepao sam koncept za konceptom, ali nisam očajavao. Bio sam siguran da će mi za pronalženje puta do odgovarajućeg, novog načina pisanja biti potrebno mnogo rada i strpljenja. Letu je došao kraj, a ja nisam bio napisao nijednu reč. Pokušavao sam da pišem i u Kairu. A onda je došao dan koji nikada neću zaboraviti... Bilo je to jedne oktobarske večeri. Tada sam već naučio da se koristim kompjuterom. Tužno sam posmatrao koncept romana koji sam iznova pisao već stotinu puta, kada sam, sasvim iznenada, osetio kako mi reči naviru u glavu. Otkucao sam prvih deset strana u jednom dahu i bez ispravki. Bilo je to kao da je nešto iznenada probilo barijeru koja me je čitavog leta sprečavala da se izrazim, pa su ideje navirale u moj um bez ikakvih prepreka. Osetio sam bezgraničnu sreću i shvatio da sam, sasvim neočekivano, konačno počeo da pišem roman. Tako je završetak moga dela postalo samo pitanje vremena i truda. Radio sam sa entuzijazmom. Ustajao sam svakoga dana u šest sati izjutra i radio po četiri sata bez prestanka. Bile su mi potrebne dve godine da završim roman. Odštampao sam prvo izdanje knjige i dao je na čitanje trojici velikih pisaca koji su imali najviše uticaja na moj književni razvoj – velikom romanopiscu Ali el Dibu, mom profesoru i prijatelju koji me je podržavao, ohrabrivao i podučavao; velikom filozofu Galalu Aminu koji me je podržavao i hrabrio još od vremena kada sam objavio prvu zbirku kratkih priča, i velikom romanopiscu Gamalu al Gitaniju, koji je među prvima pisao o meni i objavio većinu mojih priča u književnom časopisu *Akbar al adab*, čiji je glavni urednik bio u to vreme. Ala el Dib je pročitao roman i veoma mu se dopao. Rekao mi je nešto čega ću se uvek sećati: „Učinio si veliku stvar i ponosim se tobom.“

Galal Amin je takođe bio oduševljen romanom, kao i Gamal al Gitani, koji je počeo da ga objavljuje u nastavcima u *Akbar al adabu*, što je u velikoj meri doprinelo tome da se za roman čuje. Ponovo sam krenuo u potragu za izdavačem. Naravno, nisam se obraćao vladinim organizacijama. Ala el Dib se zauzeo za mene kod jedne